

Egy több mint rendhagyó filozófiatörténetről

Mint Pais István oly sok korábbi munkája, egészen friss könyve, *A filozófia története* című csaknem hétszáz oldalas opusa is a szerző kiadásában jelent meg. Aligha is jelenhetett volna meg bármelyik kiadónál, hisz több mint rendhagyó munkáról van szó. Pais István – aki hallgatta az egyetemen tudja és visszaigazolhatja – mindenkor az egyik legnépszerűbb előadó volt. Ám az egyik legkülöncebb is. Miben állt ez a különtség? Többek közt abban, hogy Pais professzor urat sohasem kaphattuk rajta semmiféle „kompromisszumon”. Lehetett ez vagy az a „hivatalos” álláspont, ő úgy szólt a legkülönbözőbb filozófusokról és filozófémákról, ahogyan azt intenzív kutatásai alapján ő maga helyesnek és igazoltnak látta. Nem is vitte sokra: a pálya szélére került, és – lám – most is csak saját maga adhatja ki műveit. Ez a filozófiatörténet, amelyben mintegy fél évszázados kutatásai eredményeit párolta szintézissé, minden, csak nem szokványos alkotás. A kezdetektől indít és Feuerbach-hal zár. Szerinte Feuerbach után már nincs filozófia, Marxék azt megszüntetve őrizték meg. Ortodox marxizmus ez, vélhetné bárki. Valóban marxizmus, de éppen nem ortodox, hanem egy egészen sajátos, egyedi-egyszeri-eredeti koncepció. Filozófiatörténetek – terjedelmesebbek és sokkal rövidebbek – szerkesztésükre vannak magyar nyelven is. Ám ilyen eredeti, vitát kihívó, vitát generáló, semmilyen vitától vissza nem riadó, ennyire megalapozottan, filológiai is megalapozottan eredeti koncepciójú munka aligha található magyar nyelven. Sokat tanulhat persze belőle az is, aki a klasszikus filozófiatörténet koncepciói iránt érdeklődik. Még többet az, aki valamelyest már járatos a diszciplínában és épp a módszertani hangsúlyváltások érdeklik. Ám a legtöbbet azok, akik – Kanttal – úgy vélik, filozófiát, filozófiai tanokat nem lehet tanítani és tanulni. *Csak* a filozofálást, a filozófiai gondolkodást lehet és kell elsajátítani. Ehhez segít hozzá ez a könyv, épp azzal, hogy minden, csak nem szokványos, hogy – bizonyára sokak szemében – egyenesen provokatív, kihívó, éppen ezért alaposan és többszörösen elgondolkodtató. E sorok szerzője forgatott már néhány külföldi filozófiatörténetet is. Tudni véli, mi lehet e műfajban ma nyugaton is „szenzáció”. Pais István könyve bizonytalansággal az lenne németül vagy angolul. Jó lenne, ha magyarul is az lehetne.

(V.K.)